

Berislav M. BERIĆ

Scientific Society for Health Culture of Vojvodina, Novi Sad

Vasko KOSTIĆ (Tivat), Vasilije KUSOVAC (Cetinje)

Scientific Society for Health Culture of Crna Gora, Titograd

TRANS-SECULAR CULT SANCTUARY OF THE MOTHERHOOD AND
FERTILITY ON THE ISLAND OF OUR LADY OF MERCY IN THE KRTOLE'S
ARCHIPELAGO OF BOKA KOTORSKA

The authors present the results concerning their considerations and investigations on the Island of Our Lady of Mercy in the Krtole's archipelago of Boka Kotorska, which imply the existence of the ancient trans-secular and trans-cultural, first polytheistic — Roman, and later monotheistic — Christian centre of fertility and motherhood, projected and transposed through the cult of the goddess Juno-Lucine and later through the Christian cult of immaculate conception of the Our Lady of Mercy.

(Rad je primljen u Uredništvu 10.IV 1989. god.)

Original scientific paper
UDC 930.9/725.51/914.97 „17—18”

Jovan MAKSIMOVIĆ (Ruma)

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Vojvodine, Novi Sad i
Služba za ginekologiju i akušerstvo Doma zdravlja, RumaOPŠTA JAVNA BOLNICA U SREMSKOJ MITROVICI
TOKOM PRVIH STO GODINA SVOG POSTOJANJA (1823—1923)

Najstarije bolnice u Vojvodini, koje su nastale odmah po oslobođenju od Turaka, potiču iz prve polovine XVIII veka. To su „Pravoslavna Visarionova bolnica u Novom Sadu” iz 1730., Vojna bolnica u Petrovaradinu 1747, Bolnica u Subotici 1766, Nemačka bolnica u Zemunu 1758, Srpska bolnica u Zemunu 1769, Civilna bolnica u Petrovaradinu 1774, Nemački spitalj u Vršcu 1779, Bolnica u Zrenjaninu 1769, Bolnica u Somboru 1749, i Bolnica u Sremskim Karlovcima od 1783. god. Početkom XIX veka nastale su bolnice u Titelu 1821, Pančevu 1806., Senti 1834, Beloj Crkvi 1828, Kikindi 1850. i Rumi 1887. god.¹

Gradnja bolnice u Sremskoj Mitrovici započela je 1823, završena 1824, a bolnica je zvanično otvorena tek 7. maja 1826. god. God. 1986. bilo je obeleženo 160 godina njenog postojanja i rada. U odnosu na ostale gradske bolnice u Vojvodini, vidimo da je Bolnica u Sremskoj Mitrovici osnovana relativno kasno, iako je od samog početka bila pukovska bolnica čuvenog Petrovaradinskog pograničnog puka. Na osnovu prikupljene građe i postojeće literature izvršena je analiza istorijskih, geografskih i društvenopolitičkih faktora koji su uticali na okolnosti da se izgradi ova zdravstvena ustanova koja će nadživeti mnoge spomenute bolnice u Vojvodini.

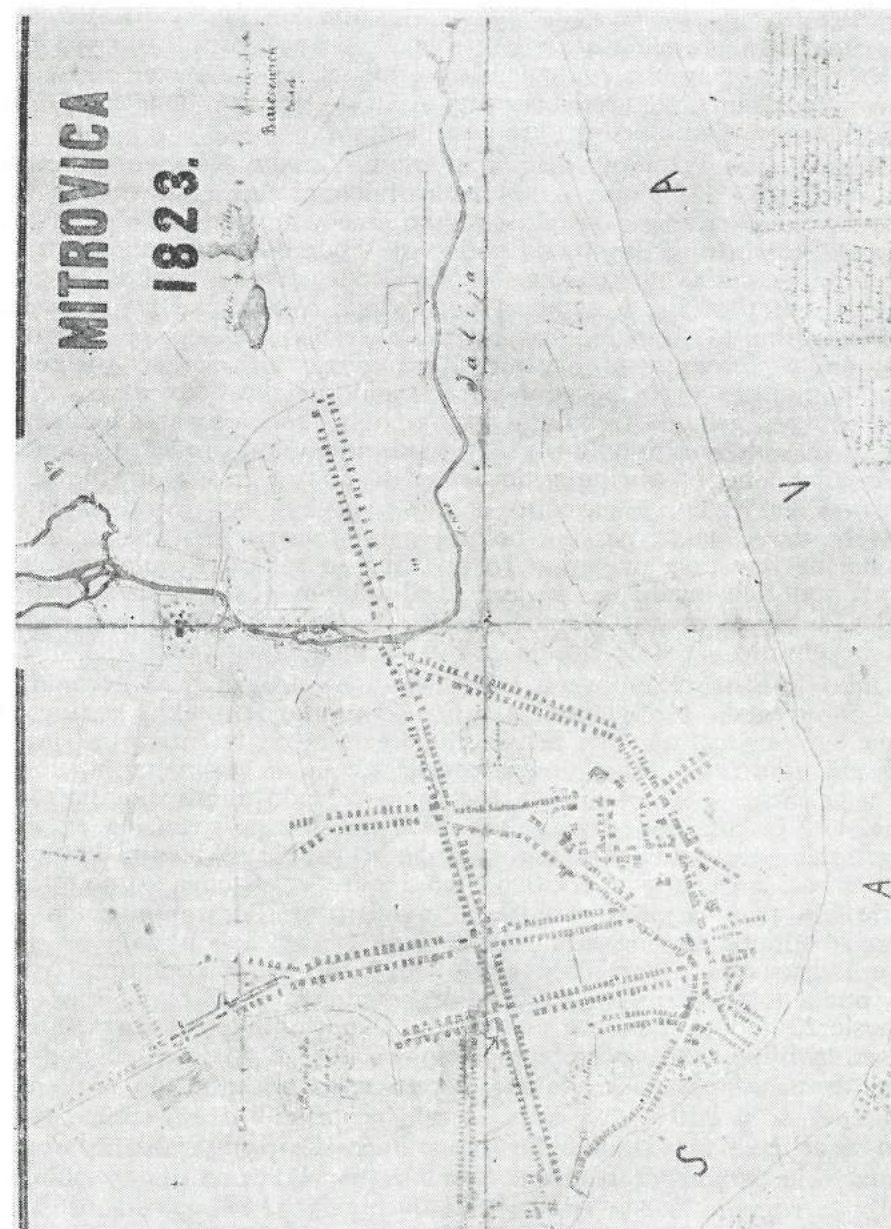
Posle konačnog proterivanja Turaka iz jugozapadnog dela Srema 1718. god., cela teritorija između Save i Dunava predata je Dvorskoj komori i podeljena na četiri provizorata: Petrovaradinski, Surčinski, Surdučki i Mitrovački. Izvan komorske vlasti ostao je samo Odeskal-kijev spahiluk. Period komorske vlasti u Sremu trajao je jednu deceniju i završio se 1728. god. stvaranjem Zemunskog, Mitrovačkog i Karlovačkog spahiluka. Mitrovački provizorat je prodat dvorskom maršalu grofu Johanu Koloredo za 60 000 forinti i on ga je pretvorio u svoj Mitrovački spahiluk i odmah ga predao svojim opunomoćenicima (arendatorima), prvo Simonu Wolfgangu Eigneru, a već 1734. god. baronu Marku Pejačeviću. Bile su brojne žalbe varošana na spahijsku upravu, a pogotovo na samovolju arendatora, no već 1737. započinju još veće nevolje izbijanjem novog Austro-turskog rata, koji je trajao sve do 1739. god. i koji je doneo stanovništvu Srema i Mitrovice mnoge nevolje. Na hiljade vojnika trebalo je primiti na konačenje, snabdeti

ih ogrevom i hranom, prenositi hranu, oružje i municiju do ratišta u Srbiji i Bosni i izdržati najveću epidemiju kuge u Sremu koju je carska vojska pri svom povlačenju prenela iz Erdelja preko Bačke i Banata. Ova epidemija se najduže zadržala u Šidu, a tek 1741. god., bila je definitivno zaustavljena.

Stupivši u tzv. „rat za nasleđe“ protiv Pruske i Francuske, Bečki dvor je morao da potraži jači oslonac kod ugarsko-hrvatskog plemstva, pa je carica Marija Terezija 1741. god. obećala da će, najzad, ispuniti davnašnju želju staleža da Slavoniju sa Sremom „povrati materi zemlji“, da izvrši tzv. „inkorporaciju“ tih pokrajina u Ugarsku i Hrvatsku. Mitrovačko vlastelinstvo grofa Pejačevića, koje je ovaj kupio od grofa Koloreda neposredno pre ovih promena, promenilo je naziv u Rumsko i zadržalo 13 sela, a sama varoš Mitrovica je uključena 1745. god. u Sremsku vojnu granicu. Stanovnicima koji nisu želeli da dođu pod vojnu vlast bilo je dozvoljeno da se isele u Sremsku županiju i da ostanu pod spahijom. Jedan deo stanovnika je tako i postupio i preselio se u Novu Rumu u koju je baron Pejačević premestio sedište svoga vlastelinstva^{2,3}. Mitrovica je pripala novoosnovanom Petrovaradinskom pograničnom puku (Peterwardeiner national Gränz-Infanterie Regiment N°9). Naime, Slavonsko-sremska vojna granica bila je podeljena u pet pukova od ukupno 11 duž cele Granice. Petrovaradinski puk je osnovan 1746/7. god. Sastojao se iz četiri bataljona, a svaki bataljon iz četiri kompanije od po 250 vojnika. Na čelu kompanije su se nalazili pukovnik ili obrštar, jedan major, jedan obrstlajtnant i drugo vojno osoblje. U sastav puka su ulazili krajevi oko Save i Dunava sa gradovima Mitrovicom, Zemunom, Karlovcima i Petrovaradinom i sa ukupnim brojem stanovnika od oko 70 000^{4,5}. Za prvog zapovednika puka postavljen je Josif Monasterlija, a sedište štaba puka postala je Mitrovica⁶.

U okviru sanitetskog kordona sremskog dela Vojne granice osnovan je 20. VII 1740. god. Mitrovački kontumac koji je bio aktivan samo 37 godina, pa je 1777. pretvoren u rastel, tako da je tada u sremskom delu Vojne granice ostao još samo čuveni Zemunski kontumac, koji je funkcionisao 142 godine (od 1730—1872). Poznato je ime prvog hirurga mitrovačkog kontumaca. To je bio W. Carl Prochaska, a izaslanci Marije Terezije su 1755. god. izvestili da je u izloženom delu Mitrovačkog kontumaca bio i lazaret (bolnica). To bi bio prvi spomen stacionarne zdravstvene ustanove u gradu Mitrovici, istina samo za pogranične kontumacke potrebe⁴.

Prema tadašnjem austrijskom zakonodavstvu zdravstvena organizacija u Vojnoj krajini bila je odeljena od civilnog saniteta Provincijala. Ona se sastojala iz dva dela: saniteta vojnih formacija (pukova) i fizikata u vojnim naseljima. Svaki graničarski puk imao je, pored glavnog pukovskog lekara, još dva nadlekaru i 12 podlekaru. U slučaju rata sa pukom su odlazili 1 pukovski lekar, jedan nadlekar i 6 podlekaru, a ostali su ostajali na teritoriji puka. Pukovski lekari su bili doktori medicine sa austrijskih medicinskih fakulteta⁷. U slobodnim vojnim komunitetima pri magistratu ustanovljeno je mesto varoškog fizikadoktora medicine. Njegova je dužnost bila, ne samo da leči bolesti, već da organizira i nadgleda funkcionisanje celokupne zdravstvene službe u fizikatu: da se brine o ljudskim i stočnim epidemijama, da izna-

Slika br. 1. Plan grada Mitrovice, sedišta štaba Petrovaradinskog pograničnog puka, iz 1823. god. Strelicom je označeno mesto gde se nalazila zgrada gostionice „K jagnjetu“ koja je otkupljena za gradnju bolnice.

lazi štetne faktore po zdravlje stanovništva, da suzbija nadrilekarstvo i nadprimaljstva, da nadgleda i kontroliše rad apoketara, hirurga i babica, da učestvuje u sudskomedicinskim poslovima i o svemu tome da izveštava magistrat, tj. gradsku upravu. Osim fizikusa, magistratu su bili odgovorni gradski hirurg i gradska babica^{8,9}.

Regulativ za sremske vojne komunitete Zemun, Karlovce i Petrovaradin od 1. XI 1787. god. ističe da brojni napredak stanovništva zavisi i od bolnica. Kad se one urede kako treba, ne samo siromasi, već i bolesnici koji nisu u stanju da kod svoje kuće dobiju negu, mogu je imati u bolnicama za malu naknadu. Toga radi postojeće bolničke zgrade moraju se proširiti i snabdeti potrebama, a bolničke i siromaške blaganje obilno dotirati u gorespomnute svrhe. Nadalje se u ovom značajnom dokumentu za organizaciju ukupne zdravstvene službe u vojnim komunitima, a posebno zdravstvenih zavoda-bolnica, govori o tome koji sve prihodi treba da teku u bolničko-siromašku blaganju, zatim su tu sadržana pravila o gradnji i unutrašnjem uređenju bolnica, vrsti ishrane i nege koju bolesnici treba da dobiju i osoblju koje je u bolnicama zaposleno, a naročito o tzv. „ocu bolnice“ (Spithalsvater) koji treba da se nalazi na čelu bolnice i da vodi brigu o njenom radu i o tome da izveštava magistrat. To bi, kako se kaže u Regulativu, mogao biti podoficir-invalid sa svojom invalidninom. Gradski fizik, hirurg i babica dužni su pružati pomoć i lečiti siromahe i bolesnike u bolnicama besplatno, a ostale prema njihovim mogućnostima⁸.

Iako je Mitrovica upravo te iste godine kada je ovaj zakon bio objavljen prestala biti slobodan vojni komunitet, protekle godine, u kojima je i ona uživala ovu privilegiju, imale su veliki uticaj na javni i kulturni napredak grada i na stvaranje klime za razmišljanja, dogovore i pripreme oko osnivanja fonda za izgradnju gradske bolnice. Naime, 1. XI 1765. god. trgovačko-zanatlijski deo mitrovačkog stanovništva dobio je posebnu opštinu — slobodni graničarski vojni komunitet, a time i određene povlastice, kao i određeni stepen samouprave koji je bio predstavljen u gradskom magistratu. Podizanje grada na stepen slobodnog vojnog komuniteta imalo je velikog uticaja na privredni i društveni napredak u gradu. Međutim, mali komuniteti nisu imali budućnost, pa je već 1787. god. komunitet u Mitrovici bio ukinut posle 22 godine njegovog postojanja. Ovom odlukom Dvorskog ratnog saveta bili su Mitrovčani pogođeni, pa su još iste godine podneli molbu da varoš ostane u statusu komuniteta, međutim do toga nije došlo. Ipak se u Mitrovici i dalje osećalo postojanje dveju celina, trgovačko-zanatlijske (građanske) i vojno-graničarske (militarske), a borba građana nije ostala bez rezultata i oni su uspeli da se njihov položaj povoljnije reguliše u okviru varoši kao štabskog mesta (Staabsorth), a pokazalo se da ni Regimenta nije želela da Mitrovicu učini selom, pa ni u čemu nije sprečavala njenu daljnu urbanizaciju. Kaldrmisane su ulice, uređene pijace (1791), građene su crkve i škole obeju veroispovesti, podizane su javne zgrade, vojni kvartiri, vežbališta, streljane, kupališta, magazini otvorene su apoteke (1806) i bolnica (1826). Stanovništvo je doseglo broj od 5 000 duša a pečat varoškoj privredi posle ukidanja komuniteta davali su zanatlije, trgovci, krčmari i zakupci³.

Dr Ilija Bajić, dugogodišnji fizik grada Mitrovice, u svojoj knjizi u kojoj govori o prošlosti grada, prikazao je jedan račun o primanju i izdavanju magistrata slobodnog vojnog komuniteta grada Mitrovice od 1. XI 1785. do 31. X 1786. god. u kojemu se, između ostalog, po prvi put spominje i bolnički fond¹⁰.

Pogrešno bi bilo tvrditi da je samo napredak malog štabskog mesta u pravcu prave varoši krajm XVIII veka toliko uticao na razvoj celokupne zdravstvene službe u gradu da je, pored svega ostalog, stvorio i atmosferu potrebe za osnivanjem fonda za izgradnju bolnice. Tome je umnogome doprinelo i tadašnje zdravstveno zakonodavstvo.

Pod uticajem ideja prosvetljenog apsolutizma XVIII veka Marija Terezija je nizom reformi poboljšala zdravstvenu službu. S druge strane, retka naseljenost zemalja na jugu i stalni ratovi sa Turskom pridoneli su je da ovim merama podigne živalj ovih krajeva, jer je bila svesna da je taj živalj izvor privrednog i vojnog potencijala Monarhije. Osnovni zdravstveni zakon u Monarhiji, kao što je poznato, bio je tzv. „Normativum sanitatis“ Gerharda van Swietenena iz 1770. god. i uglavnom je regulisao obaveze u radu zdravstvenog osoblja. Za formiranje i rad stacionarnih zdravstvenih ustanova — bolnica SremskoSlavonske Vojne granice bili su značajni još i ovi zakoni:

— 1775. god. Kraljevsko namesničko veće izdaje „Uputstvo svim magistratima za otvaranje bolnica, sirotišta i obdaništa“.

— 1786. god. Kraljevsko namesničko veće naređuje da se šalju polugodišnji izveštaji o veneričnim bolestima, trudnicama, broju novorođenih, rekonvalescentima, o pregledima bolnica, broju otpuštenih iz bolnica i td.

— 1787. god. stupa na snagu „Regulativ za sremske vojne komunitete Zemun, Karlovce i Petrovaradin“, o kome je već bilo reči i koji govori o bolnicama u kojima se neće besplatno lečiti samo siromasi, nego uz određenu novčanu naknadu i imućniji stanovnici koji nemaju uslove za kućnu negu.

— 1811. god. „Uputstvo za rad u bolnicama“ (Spitnallsinstruction“), veoma značajan zakon, koji je unekoliko izmenio dotadašnji sistem rada u bolnicama i u kojemu se zahteva da se na bolničko lčenje primaju svi hitni slučajevi, naročito hirurški, i to po uputu šefa magistrata ili gradskog pisara.

— 1815. god. je Generalna komanda napokon naredila da u komunitetskim bolnicama nije dozvoljeno držanje siromašnih osoba i neizlečivih bolesnika^{11, 12, 13, 14, 8}.

Ovi propisi su teško i veoma dugo provedeni u delo, a ideje da se bolnice odele od socijalnog staranja nisu brzo prihvatane. Tako, govoreći o Novosadskoj bolnici, Đorđe Rajković kaže: „Iz ovoga se dakle vidi da je Novosadski špitalj prošloga veka bio ono što se sada zove „ubogi dom“ (Nemci su ga zvali „Lazaretgebäude“), a ne ono što se danas zove bolnica („Krankenhaus“)¹⁵.

Postanak bolnice u Sremskoj Mitrovici došao je u vreme kada su već uveliko ovi zakonski propisi stupili na snagu i sa njima je počelo da se menja i opšte mišljenje o bolnicama toga vremena kao prevencijsko socijalnim ustanovama, u koje su primani samo oboleli siromasi, prosjaci, litalice i lica koja su predstavljala opasnost za građanstvo¹¹.

Zato možemo slobodno reći da je mitrovačka bolnica već od samog osnivanja nosila atribute, za ono vreme, savremenog zdravstvenog zavoda.

Osим ranije navedenih faktora, treba naglasiti da je i vojnička organizacija Krajine direktno određivala razvoj i uticala na unapređivanje i osnivanje zdravstvenih ustanova, pre svega vojnih, u ovoj oblasti. Ona je pomogla da se u svim većim gradovima i vojnim središtima, pa i u Mitrovici, podignu bolnice sa odgovarajućim brojem lekara, hirurga i farmaceuta¹⁶.

„Već od postanka ovog mesta, kojim se ranije upravljalo putem magistrata, da bi kasnije bilo stavljeno pod komandu Petrovaradinskog pograničnog puka i tako sada predstavljalo sedište štaba, osećala se zaista nužna potreba za jednom dobrotvornom ustanovom za zbrinjavanje obolelih i bespomoćnih slugu, služavki i drugih ljudi, kojima nedostaje imanje da si pri mogućim nesrećnim slučajevima obezbede smeštaj i lekarsku pomoć. Odavno se ispoljavala želja za ostvarenjem ovog dobrotvornog poduhvata, no zbog različitih okolnosti (ratova), pridošlih nerodnih godina i drugih nepovoljnih prilika, nastajale su stalne nepremostive teškoće za ostvarenjem jedne ovako skupocene ustanove, sve dok visokom naredbom Generalštaba od 15. II 1820. god. R-647 nije bilo naređeno puku da dostavi predloge kako da se ustanovi fond za izgradnju jedne bolnice bez obzira na ranije u tu svrhu prikupljena sredstva. Tadašnji komandant Petrovaradinskog pograničnog puka puk. Paul von Csollich uzeo je u prethodno razmatranje ovo tako često poticano pitanje, te ocenio spremnost ovdašnjeg trgovačkog i zanatlijskog staleža, kao i svih podređenih pograničnih opština i, pozivom za davanje dobrovoljnih priloga, odao svoje puno poverenje, nadajući se sigurnom postizanju cilja. Dobri uspeh pribavio je prijatan dokaz da se visokopomenuti u saznanju svog plemenitog nastojanja za podizanje zdravstvene ustanove nikako nije prevario, kao ni u dobroćinstvu i svesti graničara, jer sve klase stanovnika ovog pukovskog sreza takmičiše se da za dobrobit siromaške kase svojih sugrađana darežljivo ponude svoju pomoć“¹⁷.

Ovim uvodnim rečima započinje jedan dragoceni dokument o prikupljanju priloga, gradnji, svečanom otvaranju i prvim decenijama rada mitrovačke bolnice. On se čuva u Gradskom muzeju u Sremskoj Mitrovici i nosi naslov „Povelja o svim priloženim dobrovoljnim i dobrotvornim priložima i milostinjama za postojeću Opštu bolnicu Kraljevsko-cesarskog petrovaradinskog pograničnog puka u Mitrovici („Vormerkungs Buch ueber alle zu dem in Mitrovitz bestehenden Allgemeinen Spital des K. k. Peterwardeiner Graenz Regiments einflussende freiwilligen Wohlthaetigen Beitrage und milde Gaben“). Povelja¹⁷ je velikog formata (49 x 34.5 cm.), u vrlo lepo ukrašenom crvenom kožnom povezu, obuhvata 127 strana uglavnom kaligrafski ispisanog teksta na nemačkom jeziku, dok je jedno poglavlje napisano crkvenoslovenskim (ilirskim) jezikom. Na naslovnoj strani je zabeleženo da je povelju pisao kadet Simon Petoshevich, koji je bio savremenik i očevidac svih ovih zbivanja oko izgradnje bolnice, ali se pri kraju dokumenta može zapaziti i nekoliko drugih rukopisa. Zabeleške obuhvataju period od 1824. do 1852. god. i podeljene su u poglavlja koja imaju sledeće nazive i sadržaj.^{17 18}

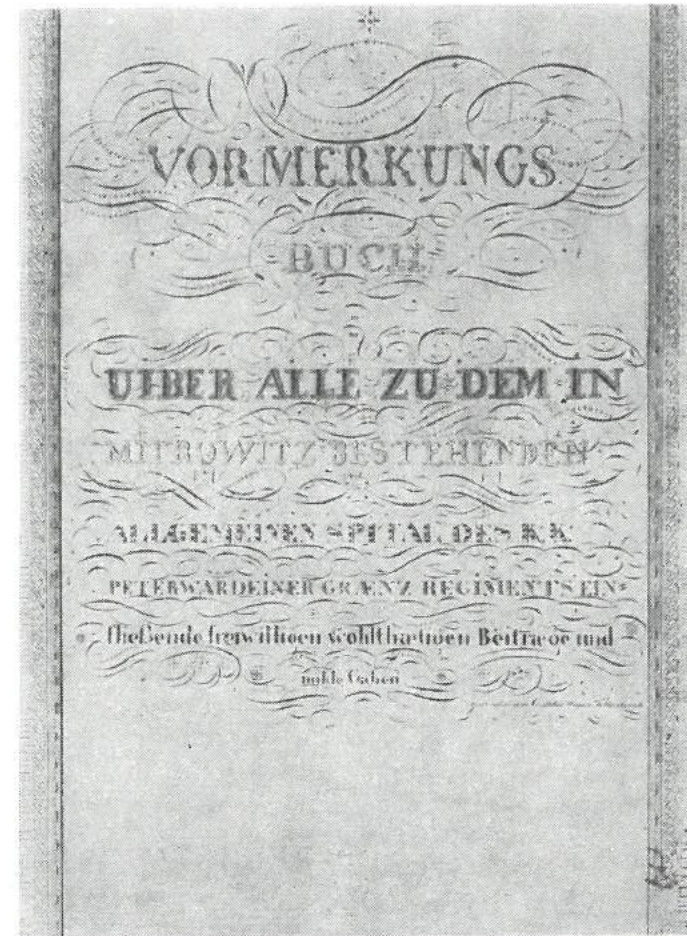
1. „Istorijski prikaz postanka bolničke zgrade u Mitrovici, sedištu štaba Kraljevskog cesarskog Petrovaradinskog pograničnog puka.

2. Opis osvećenja bolničke zgrade u sedištu štaba Mitrovici, nastale samo od milostivih darova da posluži kao obnovljeni lepi dokaz da je i u austrijskoj vojničkoj zemlji, na najisturenijem kraju Monarhije, budan smisao za čovekoljublje.

3. Prigodni govor povodom svečanog osvećenja opšte bolnice kraljevsko-cesarskog Petrovaradinskog pograničnog puka, održanog šeste nedelje posle Uskrsa, 7. V 1826. god., na trgu ispred bolnice, a koji je posvećen kao mali spomenik dubokog strahopoštovanja i osobite pažnje visokorodnom gospodinu Paul von Csollich-u, njegovog kraljevsko-cesarskog apostolskog veličanstva pukovniku i komandantu puka, a od strane Joseph Stanich-a, influiranog starešine sv. Irineja u Sremu, sreskog dekana i štapskog kapelana u Mitrovici, člana Sudbenog stola slavne Požeške županije.

4. Govor protoprezvitera mitrovačkog Andreja Radovanovića, održan dana 25. IV 1826. god. u nedelju Tominu, po završenom osvećenju Bolnice slavne Petrovaradinske regimente.

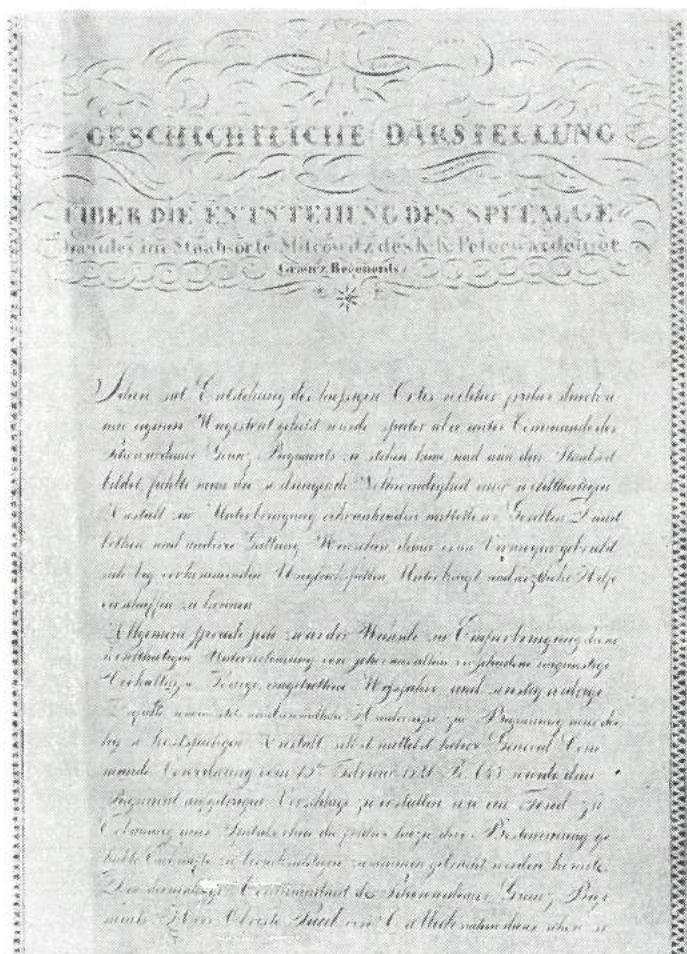
5. Izveštaj br. 787 Mitrovačke kompanije br. 4 Komandi slavnog kraljevsko-cesarskog Petrovaradinskog pograničnog puka.

Slika br. 2. Naslovna stranica „Povelje“ o prikupljanju priloga i gradnji bolnice u Mitrovici.

6. Izveštaj br. 14 Mitrovačke kompanije br. 4 Komandi slavnog kraljevsko-cesarskog Petrovaradinskog pograničnog puka.
7. Naredba pukovnika von Csollich-a, komandanta, ovdašnjoj kompaniji.
8. Potvrda o primitku i izvršenju gornje naredbe.
9. Ponovni poziv na pružanje pomoći bolnici.
10. Cirkular br. V-4800.
11. Izveštaj o komisijskom povećanju imetka pukovske opšte bolnice.
12. Spisak svih ličnosti koje su dale dobrovoljne priloge za podizanje opšte bolnice u sedištu štaba Mitrovici."

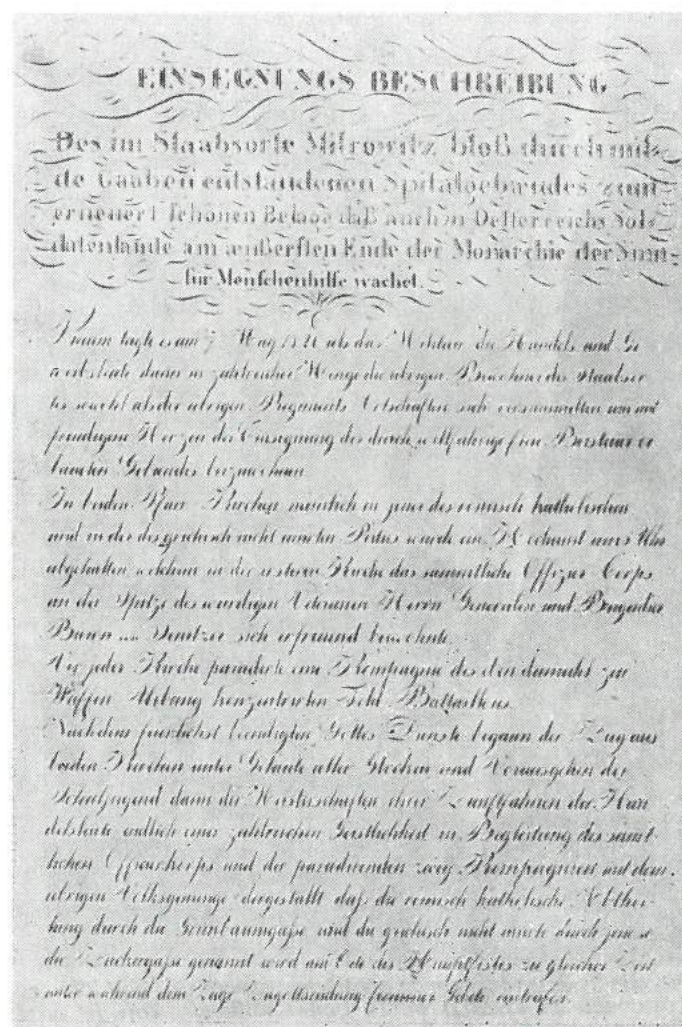
Veliki broj zanimljivih podataka o prikupljanju sredstava, gradnji bolnice i ličnostima koje su u svemu tome učestvovala nalazi se u sva-

Slika br. 3. „Povelja“: Istorijski prikaz postanka bolničke zgrade.

kom od napred navedenih delova povelje, pa se ni jedan od njih ne može posebno izdvojiti.

Posle značajne prve inicijative puk. von Csollich-a, koji je prvi pokrenuo i založio se za izgradnju bolnice u Mitrovici, o čemu je već bilo reči, sledi dalja aktivnost vojnih vlasti i civilnog stanovništva na realizaciji ove inicijative. Na osnovu dozvole Zemaljske vlade, komanda puka izdala je 20. IX 1820. god. zapovest svim kompanijama da upute poziv graničarima da se otpočne sa prikupljanjem dobrovoljnih priloga. Šimanovačka kompanija prva se odazvala i za svaku godinu se obvezala da će davati 23 forinte, a počeli su pristizati prilozima i ostalih kompanija, te je već početkom 1821. god. sa prilozima od trgovaca, zanatlija, gostioničara i činovnika, prikupljeno 1 311 forinti. Mitrovačka kom-

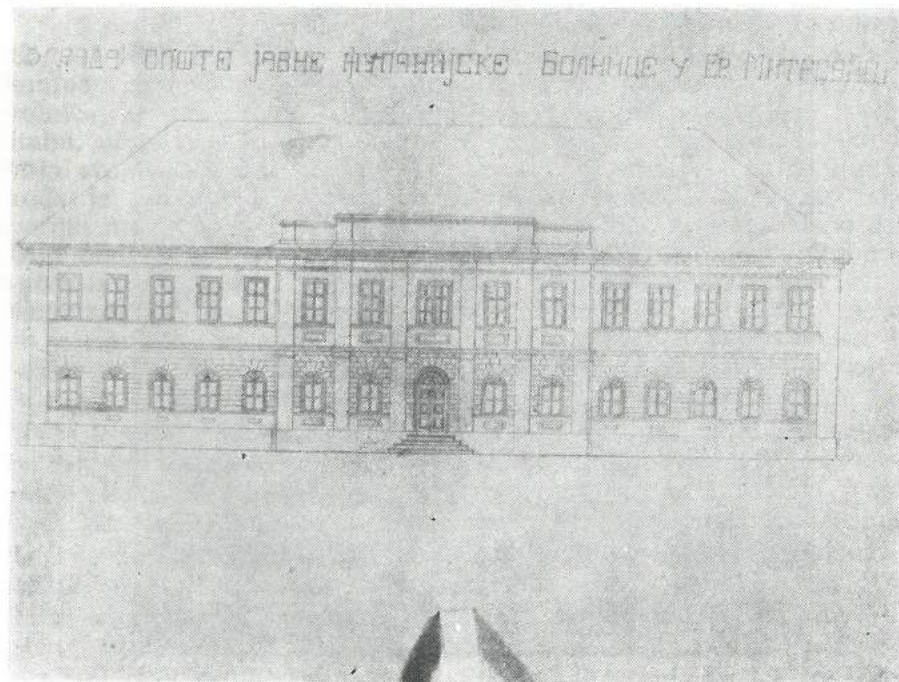
Slika br. 4. „Povelja“: Opis osvećenja bolničke zgrade 7. V 1826. god.

novanje, jedne kuhinje, te ostave i depoa, dvostrukog klozeta i hodnika. Na spratu su se nalazile dve velike bolesničke sobe, dve manje sobe za stanovanje, jedna kuhinja, dvostruki klozet i hodnik. U svemu je bilo 35 bolničkih kreveta. U zgradi su se još nalazila dva prostrana podruma, bunar, šupa, staja, ograđeno dvorište i vrt. Čitava izgradnja bolničke zgrade, bez unutrašnjeg uređenja, stajala je 4 765 forinti. Pored viših štabnih oficira, prilikom gradnje bolnice, posebno su se istakli: komandant Mitrovačke kompanije Josip Gašić, koji je neumorno upravljao svim građevinskim radovima, zatim pukovski građevinski kapetan Franc Trettner, koji je napravio potrebne prednacrt, plan gradnje i predračun, te kapetan Joseph Schnörch koji je sproveo prikupljanje priloga i takođe upravljao svim značajnim radovima.

Gradnja bolnice završena je tokom 1824., kada je bolnica nezvanično i otpočela sa radom, a svečano otvaranje je usledilo tek 7. V 1826., pa tu godinu treba smatrati godinom nastanka i zvaničnog početka rada bolnice u Sremskoj Mitrovici. Toga dana su se okupili vojska, trgovci, zanatlije i veliki broj ostalih stanovnika sedišta puka. U pravoslavnoj i katoličkoj cekvi održana su svečana bogoslužjenja, s tim što je u drugoj prisustvovao ceo oficirski kor na čelu sa generalom Senicerom. Iz crkava su pošle dve svečane povorke, praćene zvonjavom, prema bolnici. Napred je išla školska omladina, zatim trgovački i zanatlijski stalež sa svojim esnafskim zastavama i konačno mnogobrojno sveštenstvo u pratnji celokupnog oficirskog kora, dveju paradnih četa i preostale množine naroda. Zgrada bolnice je bila ukrašena ze-

Slika br. 8. Načrt fasade bolnice zgrade iz perioda obnove 1922. god.

lenilom, a ispred nje je bila postavljena tribina gde su stajali oficiri i sveštenici. Sa tribine je održao govor komandant puka pukovnik Čolić u kojem se zahvalio stanovnicima puka na priložima i na uloženom trudu za vreme gradnje bolnice. Nakon govora sveštenstvo je uz obostrane obrede pristupilo osvećenju bolnice u kojoj su već bili bolesnici, lekari i bolničari sa područja Mitrovačkog bataljona. Zatim su sa iste tribine održali govore katolički župnik dekan Josif Stanić i pravoslavni protoprezviter Andrija Radovanović, a posle osvećenja uprava bolnice je priredila čast za 80 zvanica i to za oficirski kor, trgovce i zanatlije¹⁹. Iznad ulaza u bolnicu istoga dana je postavljena mermerna ploča na kojoj je na nemačkom i našem (kako se u povelji kaže ilirskom) jeziku bilo urezano:

SPITALSGEBÄUDE

Für alle Nothdünstige Kranke des K. K. Peterwardeiner Gränz-Regiment erbaut im Jahre 1824. durch Wohlthätige Beiträge Vom dessen Bewohner (Izgrađena 1824. god. za sve nevoljne bolesnike kralj. ces. Petrovaradinskog puka od dobrovoljnih priloga njegovih stanovnika).

DOM BOLNIH

Sagrađen usrdnošću i revnošću dobrotvornih priloga, trudom i požrtvova- nošću svih bogoljubivih hrišćana koji žive na području slavnog Petrovaradinskog puka. Njima neka desnica Višnjega daruje u dan pravednoga suda mnogu nagradu.

Na dan posvećenja veći deo unutrašnje opreme bio je pozajmljen od Petrovaradinske klarijalne bolnice, ali je ubrzo sve pozajmljeno vraćeno, a nabavljena je potpuno nova posteljina i sva druga neophodna bolnička oprema i to od novih priloga i zaveštanja koji su stalno pristizali bolničkom fondu.

Bolnici je bio dodeljen podlekar Rudolf, koji je i stanovao u bolnici, a starao se i o redu i čistoći bolnice. Teže bolesnike je lečio pukovski lekar dr Roch, koji je pravio česte lekarske posete bolnici, da bi primio nove bolesnike, pregledao ležeće i odredio potrebnu terapiju. Od ostalog osoblja pominje se jedan bolničar i jedna žena koja se sterala o pranju rublja, kuhinji i održavanju bolesničkog hodnika.

God. 1828. vojne vlasti su naredile da se u bolnice ne primaju hronični bolesnici, nego samo privremeno obolele osobe, što je primenjeno i u mitrovačkoj bolnici koja je među prvima provela ovo novo naređenje.

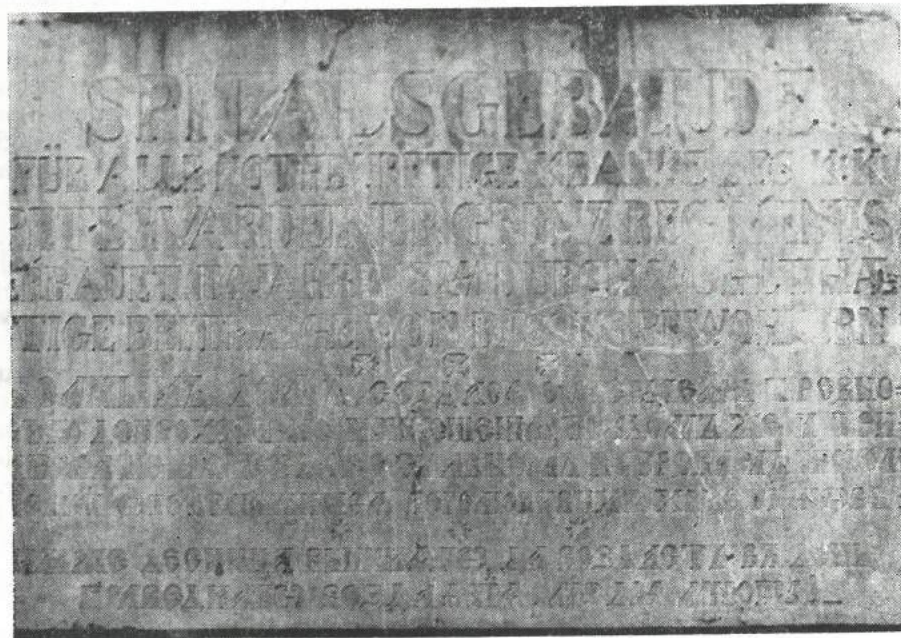
God. 1829. izgrađena je bočna zgrada i time je potpuno dovršena zgrada bolnice, što je doprinelo njenom još boljem uređenju. U istoj su se nalazila dva kupatila, soba za seciranje, jedna bolničarska soba, jedna staja i jedna šupa. Radovi su izvedeni pod rukovodstvom građevinskog kapetana Berkich-a, koji je napravio i plan za pomenutu zgradu. Troškovi gradnje i uložnog materijala iznosili su 2 238 forinti. U bolničkoj bašti te godine ubrano je 980 oka kukuruza, a sem toga dobijene su znatne količine krompira i pasulja.

Tokom revolucionarnih godina 1848. i 1849. bolnica je mnogo osiromašila, pa je 1852. god. preduzeta nova akcija sakupljanja priloga. Imovno stanje ove ustanove, po glavnom blagajničkom izveštaju iz 1852. god., nije bilo zadovoljavajuće, jer je načet osnovni kapital na-

menjen za dalje doziđivanje bolnice. Izvršena je kontrola poslovanja bolničkog fonda od strane Komande Petrovaradinskog puka i došlo se do zaključka da je do ovako lošeg imovnog stanja bolnice došlo zbog neispravnog i neekonomičnog gazdovanja. Istim aktom H-801 od 28. II 1852. god. Glavna komanda daje uputstva rukovodstvu bolnice na koji način će moći osigurati sredstva za povećanje ovako zabrinjavajuće lošeg stanja bolničkog fonda. Ovim merama je Komanda Petrovaradinskog puka postavila stroge zahteve bolničkoj upravi da se u pogledu finansijskog poslovanja bolnicom strogo pridržava postojećih propisa, da ih ispunjava tačno i na vreme, pogotovo kada se radi o redovnoj naplati bolničkih usluga, te da sprovede uštedu gde god je to moguće, a naročito u domenu potrošnog materijala za koji će odobrenje davati Komanda puka, ukoliko je nabavka veća od 10 forinti. Glavna komanda će, sa svoje strane, gledati da sva sredstva koja su namenjena bolnici, bilo da se radi o novčanim priložima od esnafskih i drugih dažbina, ogrevu, ili materijalu za investiciono održavanje zgrade, pristižu bolničkoj upravi tačno i na vreme i u potrebnoj količini, kako bi poslovanje bilo ubuduće što ekonomičnije. Ovo su ujedno i poslednje informacije iz „Povelje“, koja, kako vidimo, obuhvata prvih 26 godina rada mitrovačke bolnice.

Nešto više o sistemu poslovanja i organizaciji rada u tzv. opštinskim bolnicama (Gemeindespitaller) u Vojnoj granici saznajemo iz „Izveštaja o stanju u Vojnoj granici“ koji je 1841. god. podneo Dvorskom ratnom savetu (Hofkriegsrathu) njegov savtnik, administrator Vojne granice Joseph Odelga, nakon izvršenog sistematskog pregleda čitave

Slika br. 9. Spomen ploča postavljena pored ulaza u bolnicu na dan svečanog osvećenja 7. V 1826. god.

Granice 1840. god. Prilično velik deo izveštaja je posvećen i prilikama u Pukovskoj opštinskoj opštoj bolnici u Sremskoj Mitrovici. Dokument se čuva u Kriegsarchiv-u u Beču, a objavio ga je Nikola Gavriović 1977. god.²⁰ Za sistem hospitalizacije u opštinskim bolnicama kaže se da on nije svugde isti i da postoji razlika između obolelih u službi i van nje. Naime, narukovani graničari oboleli u vreme vršenja službe za sve vreme hospitalizacije primaju besplatno lekove i hranu i dnevnicu od 4 krajcare, narukovani graničari oboleli van službe primaju lekove u pola cene, dok nenarukovani plaćaju punu taksu s dodatkom režijskih troškova bolnice. Što se tiče sistema uprave nad bolnicama Feldmarschalleitnant Odelga navodi upravo primerom mitrovačke bolnice i kaže da celokupnim radom bolnice rukovodi njen komandant, dok je stručna služba poverena šefu lekara (Chefartzt). Bolničku ekonomiju vode dva tzv. bolnička oca (Spitalväter), koji imenuje i potvrđuje regimenta. Komandant bolnice s vremena na vreme održava sednice s pomenutim područnim osobljem, s kojim se stara o dobrom funkcionisanju bolnice. Uvid u rad ovih starešina mogu imati svi postavljeni graničari, zatim štapski oficiri, pa i druga zainteresovana lica. Prilikom lečenja u mitrovačkoj bolnici postavljeni Gefreiteri, Korporali i Feldwöbeli ustupaju bolnici čitavu svoju platu. Lekari, Kadeti i Furieri, kao i svi oficiri, daju polovinu svojih prinadležnosti, osim toga oficiri posebno plaćaju lekove. Nenarukovani graničari iz obaveznog graničarskog mesta imaju ista prava kao i narukovani, jedino što hranu za vreme lečenja donose od kuće. Lica koja ne pripadaju graničarskom staležu lečenje u bolnici plaćaju po tarifi s dodatkom za korišćenje krevetskog rublja. Jedan deo ovih troškova lečenja snosila je sama bolnica iz redovnih paušalnih sredstava koja je dobijala od opštine. Inače se bolnice izdržavaju od doprinosa iz opštinskih kasa, kao i od kamata na uloženi bolnički fond kao privatni kapital. U Mitrovici je tada taj fond iznosio 1 500 forinti. U bolnički fond ulaze i naplate bolničkih usluga prema tarifi, te prihod od javnog kupatila za građanstvo koje se nalazi uz bolnicu, a sastoji se od dve kabine sa po dve kade, te još jedne kabine s jednom kadom za bolesnike. Može se pretpostaviti da je za ovo kupatilo korišten izvor termalne vode koji se i danas nalazi ispred ulaza u zgradu bolnice. Napokon, ključeve od bolničke kase drže kod sebe komandant bolnice i dvojica bolničkih otaca.

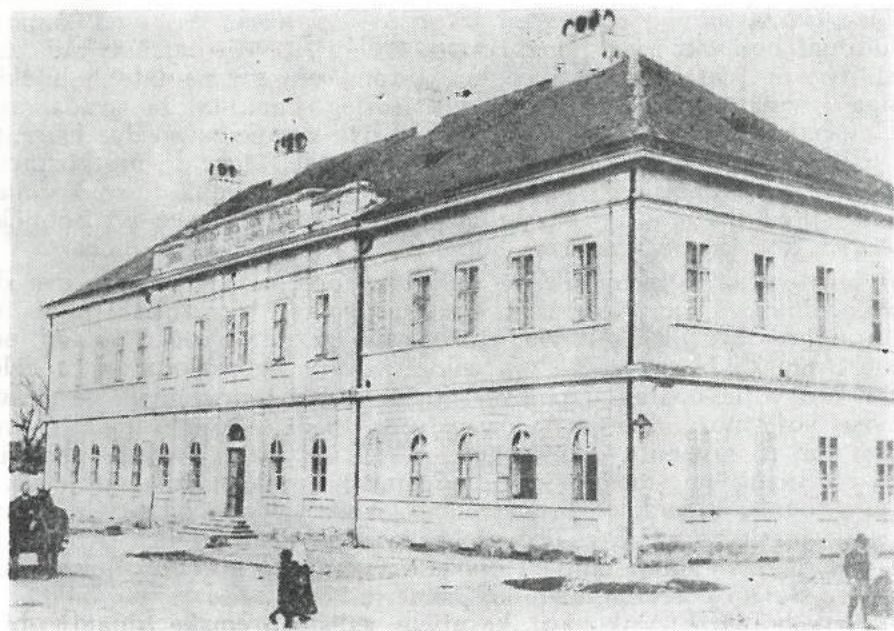
Mitrovačka bolnica bila je pukovska opštinska ustanova sve do razvojačenja Granice. Posle 1871. god. ona postaje okružni zavod kojim je upravljao okružni lekar pod nadzorom okružne političke oblasti, odnosno Sremske županije. Tokom celog ovog prvog perioda svoga delovanja kao vojno-civilna ustanova, mitrovačka bolnica imala je pravo javnosti koje može da zahvali prvenstveno značaju koji je imala u svojoj sredini u momentu osnivanja, a i kasnije, zatim svojoj opremljenosti i veličini, smeštajnim mogućnostima i, što je najznačajnije, kvalitetu stručnog rada kao zdravstvenog zavoda, jednog od prvih u Sremlu koji je služio samo za lečenje privremno obolelih lica. Koliko je bilo značajno za jednu bolnicu onoga vremena da poseduje pravo javnosti može nam poslužiti nekoliko primera.

Prva bolnica u Vukovaru, kasnijem sedištu Sremske županije, bila je osnovana 1857. god. Tek 1871. god. vukovarska opština traži od

Kraljevske zemaljske vlade da se bolnica u Vukovaru proglasi javnom. Vlada je na ovo traženje negativno odgovorila s obrazloženjem da bolnica u Vukovaru odgovara mesnim potrebama, ali nikako ne zahtevima modernog vremena. Krajem 1877. god. Trgovišno zastupstvo ponovo podnosi pretstavku Visokoj kraljevskoj zemaljskoj vladi, u kojoj traži javnost bolnice i tek ovoga puta je Vlada udovoljila traženju, pa je bolnica u Vukovaru proglašena javnom i općom bolnicom²¹.

Rumska bolnica u kojoj je, prema nekim podacima, već oko 1857. god. bila izvršena operacija raka usne pod eterskom narkozom²², nije nikada stekla pravo javnosti^{22, 23, 24}, a prema izveštaju Sremske županije za 1898. god. u celoj županiji je od ukupno 8 postojećih bolnica svega četiri imalo pravo javnosti i to: Vinkovci, Vukovar, Mitrovica i Zemun²⁴.

Od polovine XIX veka Vojna granica postala je zastarela ustanova. Rasformiranje granice odvijalo se prirodnim putem i trajalo je desetak godina. Odlukom cara Franje Josifa od 8. VI 1871. god. čuvena Petrovaradinska regimenta potčinjena je Generalnoj komandi u Zagrebu, a na bivšoj teritoriji puka formirana su 4 sreza: Mitrovica, Zemun, St. Pazova i Šid, koji su ušli u sastav Sremske županije. God. 1873. izvršeno je konačno razvojačenje Vojne granice i Carskim manifestom od 15. VI 1881. god. proglašeno je njeno pripajanje Hrvatskoj, a njeni delovi su, na osnovi Zakona od 5. II 1886. god. o ustrojstvu županija i uređenju uprave u županijama i kotarima²⁵, združeni u upravi sa provincijalom^{25, 26}. Razvojačenjem granice i nešto kasnijom izgradnjom željeznice stvoreni su uslovi za prodor kapitalizma i kapitalističkih odnosa u ovaj deo Srema, a Mitrovica je za kratko vreme od štabskog grani-

Slika br. 10. Izgled bolnice početkom ovoga veka.

čarskog mesta postala značajni trgovački centar. Carskim rešenjem od 2. VI 1881. god. podignuta je u red slobodnih kraljevskih gradova sa potpunom autonomijom. Broj stanovnika je stalno rastao, pa je 1887. u Mitrovici živelo 7 144 lica, a prema popisu iz 1891. god. broj stanovnika je iznosio već 12 909 duša^{26, 27}. Zdravstvena služba došla je u nadležnost gradskog poglavarstva, a sprovođenje mera zdravstvene zaštite vršio je gradski fizikat na čelu sa gradskim fizikom. Javna okružna bolnica bila je stalno nezavisna od gradskog fizikata. Ona se nalazila pod upravom okružnog (županijskog) fizika, a pod nadzorom okružnopolitičke oblasti, odnosno Sremske županije sa sedištem u Vukovaru^{26, 28}. U obavezi županijskog fizikusa stajalo je da jednom godišnje mora pregledati sve bolnice na teritoriji županije. Prema izveštaju gradskog fizika mitrovačkog dr. Stevana Pajića iz 1890. god. stoji zapisano da je „javne zdravstvene zavode ovoga grada, po naređenju Kr. visoke zem. vlade, zemaljski pralječnik gosp. dr. Josip Kalivoda Falkensteinski, uz sudjelovanje kraljevskog kot. liečnika i gradskog fizika pregledao“²⁹.

Na području Sremske županije nalazile su se tada ove zdravstvene ustanove: Opšta Javna bolnica u Vukovaru, Javna okružna opštinska bolnica u Sremskoj Mitrovici, Javna okružna opštinska bolnica u Vinkovcima, Gradska bolnica u Karlovcima, Gradska bolnica u Petrovaradinu, Trgovišna bolnica u Rumi, Javna gradska bolnica u Zemunu, Bolnica šumskih radnika u Vrbanji, Bolnica tvornice cementa u Beočinu, Bolnica bratovštine radnika u rudniku Vrdnik, Bolnica parobrodskog društva u Zemunu i Bolnica kraljevske zemaljske kaznionice u Sremskoj Mitrovici^{24, 30}. Prema županijskim izveštajima sa kraja XIX veka potrebne zdravstvene uslove nisu ispunjavale bolnice u Petrovaradinu i Vukovaru, dok bolnice u Rumi i Karlovcima nisu imale pravo

*Josip Kiler jest danas ušleđ
sebi u službu kraljevskog
umobolnosti u svomjstvenu
bolnicu na predati odredjen, - česa radi
je potrebno da mu se od strane grad,
skog poglavarstva obiskobne listine izda.
Isti bude na svaki svoj u bolnicu
uvel odnovo brisati nosije sam na sebe*

Mitrovica 1. / 7 86

(C) M. Kiler
(Signature)

Slika br. 11. Uputnica za bolnicu iz 1884. god. izdata od strane službenika Magistrata.

javnosti. Bolnica u Vinkovcima bila je pretesna, pa je jedino javna okružna opštinska bolnica u Mitrovici uspevala u ovom periodu da prati nastale promene i da se prilagođava potrebama sredine. Već 1889. god. bolnica je imala 15 soba sa 78 kreveta i u njoj se lečilo 40% od ukupnog broja bolesnika u Sremskoj županiji³¹.

Prilikom godišnjeg pregleda zdravstvenih zavoda u županiji, koji je izvršio županijski fizikus dr Ivan pl. Roguljić, konstatovano je da bolnica u potpunosti ne odgovara zdravstvenim zahtevima, pa je Zemaljska vlada, svojim aktom od 22. X 1895. god. naredila da se otklone nedostaci. Nije se oklevalo, pa je tokom 1897. god. bolnica preuređena u pogledu proširenja prostora i unutrašnjeg uređenja. Dograđen je poseban paviljon za zarazne bolesti sa 4 sobe, u svakoj po tri kreveta, te sanitarni uređaji, zahod i kupaonica sa vodovodom. Sa glavnom zgradom ovaj paviljon je bio povezan natkrivenim hodnikom, a za bolesnike koji u njemu borave postojao je zaseban izlaz u vrt. Na drugoj strani zgrade, u prizemlju, adaptirane su 3 sobe za umobolne bolesnike, što je već davno zapaženo kao preka potreba, jer se do tada za smeštaj umobolnih bolesnika nije mnogo brinulo. Ova adaptacija je bila utoliko potrebija, pošto su u manje bolnice bili upućivani veoma agresivni bolesnici, opasni i za sebe i za svoju okolinu, pa je bilo neopodno da se odvoje u za tu svrhu uređenim prostorijama.

Bolnica posle ove dogradnje ima 28 soba sa 106 kreveta. Nabavljena je nova oprema za bolesničke sobe. Uklonjeni su drveni kreveti, a na njihovo mesto postavljeni gvozdeni. Kupljena je rezervna zaliha rublja i ostalih potreba za negu bolesnika, pa je ona sada znatno poboljšana. Operaciona sala je sasvim preuređena, pre svega dvostruko je povećana, uveden je vodovod i „popravljen je prema zahtevima asepse“, pod je betoniran, a zidovi su omalterisani cementnom i obojeni masnom bojom. Poseban ormarić za pranje i dezinfekciju ruku spojen je sa vodovodom i odvodom vode. Nabavljen je novi operacijski sto i sterilizator za materijal i zavoje, i još neke druge stvari.

Izgrađen je novi vodovod, tako što su na tavanu postavljena dva velika rezervoara ukupne zapremine 8³, u koje se, prema potrošnji vode vršilo punjenje pomoću male parne mašine. Vodovod je sproveden u sve hodnike, lekarsku sobu, operacijsku salu, kuhinju i praonicu

*Barbara Leiermann, udova, 63. god. stara,
iz Levoča u rodnom, jest. bolnica, pa nekak
na račun njene obćine potražje u ovd. bolnici,
3-5-1889.*

*Stevan Pajić
gr. fizik*

Slika br. 12. Uputnica za bolnicu iz 1889. god. koju je napisao gradski fizik dr Stevan Pajić.

gde se vršila dezinfekcija i pranje rublja. Još su uređene i opremljene 4 nove kupaonice i spojene sa vodovodom i pećima za grejanje vode. Svi dotadašnji klozeti su srušeni, sazidani su novi i spojeni sa vodovodom, pa su se posle ispiranja mogli lako održavati. Od 28 soba, nameštene su 4 sobe za bolesnike višeg opskrbnog razreda, koji se nameravao uvesti jer se ukazala potreba za smeštajem imućnijih građana^{24, 29}. God. 1899. bolnica je nabavila i instalirala Röntgenov aparat²⁹.

Ukupni personal bolnice brojao je u to vreme 12 lica, od toga 2 osobe u upravi i 10 ostalih. Negu bolesnika obavljalo je 6 osoba i to 1 glavni bolničar i 5 bolničara, od čega 4 muškarca i 1 žena.

Kada je reč o životu i radu mitrovačke bolnice sa kraja prošlog veka, nemoguće je a da se ne istakne ličnost njenog tadašnjeg upravnika i tada jedinog lekara koji „je bio stalno dodieljen bolnici“ kako je to zapisano u „Popisu lekara Kraljevine Hrvatske i Slavonije za 1898. god.“ dr Nikole Vujića²⁹. Sva ova obnova, dogradnja i modernizacija zgrade bolnice i njenoga rada, nabavka spomenutog röntgenovog aparata samo 4 godine posle pronalaska röntgenovih zraka, kao i veliki napredak u stručnom radu, posebno iz oblasti hirurgije, poklapaju se sa vremenom kada je dr Vujić bio na čelu bolnice, pa se može reći da je on bi ta snažna ličnost koja je u velikoj meri unapredila i osavremenila rad u ovoj zdravstvenoj ustanovi i kao takvu je uvela u XX vek. Dolaskom dr Vujića na mesto direktora bolnice postavljeni su temelji savremene medicine, a naročito hirurgije u Sremskoj Mitrovici. Dr Vujić je bio „doctor medicinae universae“, ali je hirurgiju naučio kod slavnog prof dr Bilroth-a, pa je veliki interes pokazivao za tu granu medicine. Pripadao je onoj staroj generaciji hirurga u kojoj je svaki hirurg morao poznavati sva područja operacijske medicine, uključivši tu, osim opšte hirurgije, ginekologiju i opstetriciju, oftalmologiju, otorinolaringologiju i urologiju. Ipak je rad dr Vujića uglavnom bio vezan za oblast abdomenske hirurgije, što je zapravo bio uticaj škole prof. dr Bilroth-a na njegovu hiruršku orijentaciju. Bio je veoma vešt hirurg i prvi je u Sremu izvršio veće zahvate na abdomenu, primenivši savremene metode anestezije (lumbalnu i lokalnu) i stalno se usavršavajući, uvodio savremene operacijske metode, koje su se u to vreme pojavile na hirurškim školama u Beču. Neka svoja hirurška iskustva u mitrovačkoj bolnici povremeno je objavljivao u stručnim časopisima. U „Liječničkom vjesniku“ iz 1899. god. opisao je jedan uspešno okončan veoma komplikovan slučaj velikog fibroma mezenterijuma sraslog sa okolnim vijugama tankog creva, kod 38-godišnje bolesnice u četvrtom lunarnom mesecu trudnoće. Fibrom je otklonjen operacijom uz resekciju tankog creva u dužini od 35 cm., a trudnoća je ostala intaktna³⁴. Zaista veoma smeli poduhvat za ono vreme. Još više o stručnom radu Hirurškog odeljenja mitrovačke bolnice i njenog upravnika dr Vujića saznajemo iz izveštaja o stručnom radu u bolnicama Kraljevine Hrvatske i Slavonije, koji su povremeno bili objavljivani u „Liječničkom vjesniku“. Za Okružnu opću javnu bolnicu u Mitrovici, u kojoj je upravnik bio „primarni liecnik“ dr Vujić kaže se da su u 1896. god. između ostalih, izvršene i ove operacije: Operatio phimosis sec. Roser, Repositio luxationis humeri, Necrotomia ossis zygomatici, Transplantatio cutis sec. Tiersch (sa

potpunim uspehom), Redrecemnt forcee anchylosis genus, Resectio cubiti sec. Langenbeck, Amputatio cruris pp gangrenam, Extirpatio epitheliomathis labii inferioris, Operatio fistulae recti, Resectio vasorum deferentium pp hypertrophyam prostatae, Extirpatio cataractae sec. Graefe, Tonsilotomia, Operatio fistulae rectovaginalis, Amputatio mammae pp carcinoma, Sutura intestini post vulnus punctum, ... i još mnoge druge, koje nećemo ovde nabrajati. Zaista zadivljuje širina medicinskog i stručnog znanja dr Vujića, koja počinje sa opštom hirurgijom, pa preko traumatologije, ginekologije, urologije ide sve do oftalmologije i plastične hirurgije. Brojem i vrstama hirurških intervencija mitrovačka bolnica je u to vreme spadala među vrhunske ustanove te vrste u južnim krajevima Monarhije, ispred one u Pakracu, Vinkovcima i Zemunu³⁵. Ali, nisu samo hirurške bolesti bile lečene u toj bolnici. Iz izvora valja prikazati i ostale bolesnike kojima je u ono vreme pružala stručnu medicinsku pomoć Bolnica u Sremskoj Mitrovici. Bile su to: „obćenite bolesti, skrofuloza, tuberkuloza, bolesti živčevlja, bolesti srca, te organa za kolanje krvi, bolesti očiju, bolesti uha, bolesti dihalna, od novotvorina, bolesti kolotečila, bolesti probavila, bolesti močila, spolne bolesti, bludne bolesti, bolesti kože, bolesti kostiju i zglobova” i napokon mnogobrojni nesretni slučajevi i ozlede, koji su u to vreme bili relativno česta pojava. Uglavnom su to bile povrede nanesene oštrim predmetima (noževima i sekirama), ali i vatrenim oružjem, a spominje se i nekoliko slučajeva višestruke traume usled upadanja u stroj za vršenje žita, kao i slučajevi opsežnih i teških opekotina. Neretko su ove ozlede bile praćene pravim ljudskim dramama. Zanimljiv je i veoma potresan jedan prikazani bolesnik: „V. P., 19 godina stara, služavka, primljena je kao privremena kuharica u bolnicu, pokušala je iz nepoznatog razloga svom životu da učini kraj. Popila je od prilike 40-50 grama šalitrene kiseline (acidum nitricum), koju je u ovdašnjoj nekoj trgovini navodno za 5 novčića dobila. Od bola u svome očajanju skoči u bunar iz kojega je odmah izvađena. Reakcija xanthoproteina na usnama, jeziku i ždreću. Odmah upotrebljene shodne mjere učiniše da je za 10 dana kao za sad zdrava otpuštena. Stenoza se još nije pojavila, no bez sumnje će nastupiti.”^{35, 36}.

Dr Vujić je dugo vremena bio jedini lekar u bolnici. Prilikom operacija su mu, kako sâm kaže, uspešno asistirale i pomagale kolege iz grada i on im se u „Lijčničkom vjesniku” zahvaljuje³⁴. Tek se u Županijskom izveštaju iz 1907. god. spominje i drugi, sekundarni lekar bolnice, dr Đorđe Krstić^{37, 38}. Dr Vujić je iznenada umro 1916. god., posle dve decenije uspešnog rukovođenja bolnicom³⁸. Zaslužuju pažnju okolnosti oko iznenadne smrti dr Vujića. Prema Branku Varićaku³³ postoje dve verzije. Prema kazivanju dr Jovana Stejića, inficirao se pri operaciji i podlegao sepsi, a prema izjavi dr Branka Rogulica (lekara iz Sremske Mitrovice) dr Vujić je bio žrtva opekotina zadobijenih u radu sa rentgenskim zracima.

Posle dr Vujića dužnost upravnika bolnice su privremeno vršili dr Miloš Mojić i dr Ilija Bajić, a septembra 1918. god. okružni lekar dr Jaroslav Daneš vratio se iz vojske i postavljen je za upravnika bolnice, i tu dužnost vršio dugo godina.^{40, 41}. Pored njega u bolnici su još

radili dr Nikola Popović, kao šef Kožno-veneričnog odeljenja i dr Živojin Popović, kao šef Hirurškog odeljenja. Dr Mojić je radio prvo kao varoški fizik u Sremskoj Mitrovici, zatim kao privatni lekar, a posle oslobođenja i ujedinjenja 1918. god. kao prvi šef Internog odeljenja Mitrovačke bolnice^{32, 38}.

Iznenadnom smrću dr Vujića prestaje privremeno hirurški primat u sremskomitrovačkoj bolnici, a vodeću ulogu preuzimaju ostale grane medicine, pa se osnivaju i nova odeljenja, kao n.pr. Kožno-venerično i Ginekološko odeljenje. Ovu stagnaciju hirurgije je Gradsko poglavarstvo 1922. god. kritikovalo „jer nema hirurga”⁴². Stanje se sasvim izmenilo kada je 1931. god. za šefa Hirurškog odeljenja bio postavljen dr Živojin Popović, koji je, osim što je bio na čelu Hirurškog odeljenja, prvi osnovao mitrovačku ginekologiju i odvojio je od hirurgije.⁴³ Njega je već 1932. god. zamenio na čelu Hirurškog odeljenja dr Vasa Bikar, koji ostaje na ovom mestu sve do izbijanja Drugog svetskog rata^{41, 43}.

Sam grad Mitrovica imala je za ono vreme priličan broj lekara i ostalog zdravstvenog osoblja, što je svakako bio i rezultat višegodišnjeg delovanja bolnice. Krajem XIX veka, počevši od 1884. god. kada je u Mitrovici bilo „tri graduirana liečnika i dva diplomirana ranarnika” iz godine u godinu je radilo pet doktora medicine, dva ranarnika, sedam babica i četiri berbera. U izveštaju Gradskog fizikata za 1884. god. gradski fizikus dr Pajić piše: „U ovome gradu nalaze se sledeće osobe koje su krv puštati ovlašćene: Đoka Krestić, Kosta Janković, Đoka Nikolić i Dragutin Purcar”. Osim puštanja krvi oni su još stavljali kupice i pijavice i imali zvaničnu dozvolu za ovaj rad od gradskog fizikata. Od poznatijih lekara u gradu treba spomenuti nekolicinu sa kraja prošlog veka koji su učestvovali i u radu bolnice, a povremeno, u odsustvu dr Vujića, njome i upravljali. Bili su to: dr Đuro Putsay-sukromni liečnik, dr Ladislav Zahorski-sukromni liečnik, dr Josip Rosenzweig-kotarski liečnik, dr Josip Scholz-kr. kot. liečnik, dr Ludwig Sztatma-sukromni liečnik, te dr Jaroslav Daneš-upravnik bolnice u Kr. zem. kaznioni, kojega je zamenio na ovom mestu dr Branko Rogulić. Posebno treba istaći dr Stevana Pajića, dugogodišnjeg fizikusa grada Mitrovice, koji je uživao veliki ugled, a umro je iznenada 1898. god. Zamenio ga je dr Miloš Mojić, a na njegovo mesto je opet došao dr Ilija Bajić, koji je proveo na mestu glavnog fizika grada Mitrovice punih 50 godina, odakle je 1948. god. penzionisan^{28, 29, 32, 38, 39}.

U zdravstvenim zavodima Sremske županije (Vinkovci, Mitrovica, Vukovar i Vrbanja) prema izveštajima Upravnog odbora, godišnje se lečilo oko 1 500 bolesnika. Od toga broja izlečeno je oko 80%, oko 6% je bilo otpušteno neizlečeno, a umiralo je takođe oko 6% bolesnika. Od ukupnog broja u Mitrovačkoj bolnici je lečeno 40% bolesnika³⁰. Ovaj broj se posle preuređenja 1897. god. stalno povećavao, što se može uočiti iz tabele o kretanju bolesnika sačinjene prema godišnjim izveštajima Sremske županije⁴⁶. Treba još dodati da je u to vreme broj muških bolesnika u Mitrovačkoj bolnici bio konstantno veći i da su se u bolnici lečila i deca, što se iz izveštaja ostalih županijskih bolnica ne može zapaziti.

Tabela br. 1

Sumarni iskaz lečenih bolesnika u mitrovačkoj bolnici od 1894-1917. god.

God.	Ukupno	Izlečenih %	Poboljšanih %	Umrlih %
1894	984	683 — 72 ⁰ / ₀	135 — 14 ⁰ / ₀	47 — 4,9 ⁰ / ₀
1895	1108	764 — 69 ⁰ / ₀	218 — 20 ⁰ / ₀	48 — 4,3 ⁰ / ₀
1896	834	621 — 76 ⁰ / ₀	318 — 23 ⁰ / ₀	77 — 1,6 ⁰ / ₀
1897	982	709 — 72 ⁰ / ₀	113 — 14 ⁰ / ₀	56 — 5,6 ⁰ / ₀
1901	1095	864 — 79 ⁰ / ₀	98 — 9 ⁰ / ₀	58 — 5,6 ⁰ / ₀
1907	1354	999 — 74 ⁰ / ₀	178 — 13 ⁰ / ₀	60 — 4,4 ⁰ / ₀
1909	1534	1127 — 73 ⁰ / ₀	189 — 12 ⁰ / ₀	72 — 4,7 ⁰ / ₀
1910	1483	1128 — 76 ⁰ / ₀	150 — 10 ⁰ / ₀	59 — 3,9 ⁰ / ₀
1912	1472	116 — 76 ⁰ / ₀	114 — 8 ⁰ / ₀	58 — 4,6 ⁰ / ₀
1913	1480	1097 — 74 ⁰ / ₀	126 — 8 ⁰ / ₀	71 — 4,8 ⁰ / ₀
1916	818	670 — 74 ⁰ / ₀	50 — 9 ⁰ / ₀	35 — 4,8 ⁰ / ₀
1917	941	582 — 62 ⁰ / ₀	120 — 12,7 ⁰ / ₀	57 — 6,1 ⁰ / ₀

Bolesnike je u bolnicu najčešće upućivao gradski fizikus, a neretko su to bili i službenici magistrata, odnosno nemedicinska lica. U Istorijском arhivu u Srmskoj Mitrovici čuvaju se bolničke uputnice tadašnjeg gradskog fizika dr Stevana Pajića. Može se zapaziti da na njima nema uputne dijagnoze, da sadrže samo lične podatke i pored njih napomenu o tome ko će snositi troškove lečenja. Naime, bolnica u Mitrovici je od svoga osnivanja imala pravo javnosti, pa je, prema tadašnjim propisima, mogla da naplaćuje bolničke troškove. U doba rasformiranja Granice 1874. god. bolnički namet u Mitrovici iznosio je 213 forinti^{45,46}. Kada je Mitrovica potpala pod civilnu upravu, bolnica je delimično pala na teret udruženih zdravstvenih opština Sremske županije.

Prema „Zakonu od 24. I 1894. god. o uređenju zdravstvene službe u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji“ kaže se da je u te svrhe celo područje Hrvatske i Slavonije razdeljeno u zdravstvene opštine, koje se mogu sastojati iz jedne ili više upravnih opština, u zavisnosti od ekonomskih mogućnosti same upravne opštine. Svaka ova upravna opština, koja će se moći urediti kao samostalna zdravstvena opština, sama će morati snositi sve svoje obaveze oko finansiranja organizacije zdravstvene službe na svojoj teritoriji. Tu su na pr. spadale plate opštinskih lekara, babica i drugog osoblja, njihovi putni troškovi, troškovi stanovanja i dr. Od ostalih upravnih opština, koje nisu ekonomski jake i sposobne da se same izdržavaju, oformila je Županija tzv. „uzadružene zdravstvene općine“ koje su tako udružene, imale iste obaveze oko finansiranja zdravstvene službe, kao i prethodne. Napokon, u svakoj Županiji osnovana je „Zaklada uzadruženih zdravstvenih općina“ u koju su tekli sledeći prihodi: već postojeće županijske bolničke zaklade, darovi, prilozii, legati, novčane globe, pripomoć iz zemaljskih sredstava, dohodak pojedinih bolnica na teritoriji Županije kao i „namet od 2.5% općinskog podvrženog poreza“. Iz ovih sredstava Županija je obezbeđivala: penzije lekarima, troškove za izdržavanje i obnavljanje bolnica, nabavku lekova siromasima, te financiranje protiviepidemijskih mera⁴⁷.

Od 1880. god. postoji evidencija o naplaćivanju lečenja u Mitrovačkoj bolnici. Bolesnici koji su bili bez imovine, lečeni su na trošak

svoje nadležne opštine, radnici i nadničari na trošak svojih poslodavaca, seljaci na trošak svoje zadruge, a imućniji građani na svoj trošak. Iz „Knjige upućivanja u bolnicu i bolničkih troškova“ vidi se da su najčešće zanimanja ljudi lečenih u bolnici bila ova: nadničar, ratar, krajišnik i graničar, zatim kalfe, zdari, kovači, služavke, berberi, kočijaši, kelneri, mesari i dr. Poticali su iz raznih gradova i krajeva Monarhije: Mitrovica, Kula, Bihać, Gospić, Szabatka (Subotica), Varaždin, Belluno (Italija), Reichstadt (Česka) i td. Od stranaca najčešće su to bile kalfe i nadničari, koji su u to vreme putovali po celoj Monarhiji, tražeći zaposlenja i radeći kod raznih majstora i poslodavaca. Bili su to t.zv. „vandrokaši“. Bogatiji građani nalazili su mesta u bolničkim sobama višeg bolničkog razreda⁴⁸.

Za vreme Prvog svetskog rata opao je broj bolesnika lečenih u bolnici. Događaji na ratištu stavili su grad u blizinu najžešćih borbi. God. 1914. Mitrovica je bombardovana, a u gradu, koji je postao središte vojnih dejstava, haraju zarazne bolesti: kolera, trbušni tifus, pegavac, boginje i dr. Škole se upotrebljavaju u vojne svrhe. U gradu je po naređenju Zemaljske vlade oformljena „Kolera-bolnica“, a za izolaciju bolesnih od boginja iznajmljene su dve usamljene kuće na gradskoj periferiji. Nedostatak lekova je veliki. U to ratno vreme, 10. IX 1916. god. umro je kr. zem. fizik dr Nikola Vujić, upravnik bolnice, a Okružnu opću bolnicu u Mitrovici tada privremeno vodi dr Uroš Borić, gr. kot. liječnik, dok Bolnicu kralj. zem. kaznenog zavoda vodi isto tako privremeno dr Ilija Bajić, gradski fizik³⁹.

Odmah po završetku rata pristupa se generalnoj obnovi bolnice. Iz „Troškovnika za opravku zgrade bolnice u Sremskoj Mitrovici od 8. III 1922. god.“ saznajemo da je tada ponovo detaljno obnovljena fasada cele zgrade i dograđenih joj delova (ženskog odeljenja, paviljona i odeljenja za zarazne bolesti). Fasada je omalterisana i okrečena, potpuno je obnovljen krov sa olucima, ofarbane su rešetke na svim prozorima i na ogradi oko bolnice, preuređen je podrum, obnovljen i proširen vodovod, kupatila i klozeti i uvedeni pisoari. Ofarbana su svežom bojom sva vrata i prozori i uređeni bolnički hodnici i stepeništa. O ovoj obnovi bolnice sačuvan je plan i predračun troškova svih radova. Njemu je priložena i shema, odnosno prostorni plan bolnice u Sremskoj Mitrovici sa sporednim zgradama i dvorištem⁴⁹.

Ovom obnovom tokom 1922. god. završen je jedan dugi period postojanja i rada ove bolnice. U tom periodu od skoro celog jednog veka Mitrovačka bolnica je prvo bila pukovsko-opštinska ustanova, zatim posle razvojačenja Vojne granice 1871. god. postaje okružno-opštinski zavod pod nadzorom okružne političke oblasti, a posle rata postaje Opšta javna bolnica Dunavske banovine⁵⁰. Tokom ovih burnih stotinu godina bolnica je, kao i ovi naši krajevi između Save i Dunava, preživela veliki niz promena, uspona i padova, ali se ipak, pored svega, održala kao jedina zdravstvena ustanova te vrste u ovom delu Srema koja je tokom celog jednog veka svoga postojanja spadala među najznačajnije ustanove toga tipa u južnim krajevima Austrougarske monarhije.

Ona je delo stanovnika Petrovaradinskog puka i služila je čuvanju i podizanju zdravlja naroda ovoga dela Srema kroz dugi niz godina.

Pisanje ove hronike završava se sa 1922. god. i obrađuje samo prvih sto godina postojanja i rada bolnice u Sremskoj Mitrovici, ali time se ne završava njeno postojanje. Svoju ulogu zdravstvenog zavoda za čuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva Srema ona obavlja i dalje, a ovaj kasniji period će sigurno nekoga u budućnosti zainteresovati da ga obradi i opiše.

LITERATURA I IZVORI

- ¹ Zbornik radova Nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Bač, 1984. —
² Gavrilović S., *Srem od kraja XVII do sredine XVIII veka*, Novi Sad, 1979. —
³ Gavrilović S., *Mitrovica trgovište u Sremu XVIII i XIX veka*, Beograd, 1984. —
⁴ Ilić T., *Sanitetske prilike na sektoru Mitrovačkog kordona od 1740. do 1804. god.*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Sremska Mitrovica, 1976. —
⁵ Von Taube W. F., *Opis Slavonije i Srema*, Zbornik Matice srpske za književnost i jezik, knj. IV/V, Novi Sad, 1958. —
⁶ Popović D., *Srbi u Vojvodini*, Matica Srpska, Novi Sad, 1957. —
⁷ Tadić R., *Udeo Vojvodine u razvoju naše preventive*, Zbornik radova Nauč. druš. za ist. zdr. kult. Jugoslavije, Novi Sad, 1968. —
⁸ Jeremić R., *Medicinske prilike u Zemunu, 1750-1900*, Beograd, 1937. —
⁹ Jeremić R., *Prilog istoriji zdravstvene kulture Sremskih Karlovaca od 1772. do 1872. god.*, Beograd, 1940. —
¹⁰ Bajić I., *Prilog proučavanju prošlosti grada Sremske Mitrovice*, Sremska Mitrovica, 1951, 15-16. —
¹¹ Popov K., *Higijenske prilike i zdravstveno zakonodavstvo XVIII veka u Bačkoj županiji*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Jugoslavije, Novi Sad, 1968, 33-40. —
¹² Tadić R., *Udeo Vojvodine u razvoju naše preventive*, 5-14. —
¹³ Radovanović S., *Gradska bolnica u Petrovaradinu (1787-1848)*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Bač, 1984, 103-108. —
¹⁴ Mikić P., Kolarović L., *Bolnica-špitalj u Sremskim Karlovcima*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Bač, 1984, 113-117. —
¹⁵ Rajković D., *Nega bolesnika i siromaha*, Letopis Matice srpske, 138, Novi Sad, 1884, 63-80. —
¹⁶ Zivojinović D., *Prilog proučavanju Vojne granice i njene zdravstvene organizacije u XVIII veku*, Acta hist. med. farm. vet., Beograd, 1973, 13, 65-74. —
¹⁷ Gradski muzej Sremska Mitrovica: *Vormerkungs buch uiber alle zu dem in Mitrowitz bestehenden allgemeinen Spital des K. K. Peterwardeiner graenz Regiments ein fließende freiwilligen wohlhaetigen Beitrage und milde Gaben.* —
¹⁸ Panišić D., *Sto pedeset godina rada bolnice u Sremskoj Mitrovici*, Med. pregled, Novi Sad, XXVIII, 5-12, 1975. —
¹⁹ Živković J., Milanković P., Prica R., *Zdravstvene prilike u području Petrovaradina početkom XIX veka i osnivanje bolnice u Sremskoj Mitrovici*, Acta hist. med. farm. vet., Beograd, 9, 175-179, 1959. —
²⁰ Gavrilović N., *Izveštaj o stanju zdravstvene službe u Vojnoj granici iz 1841. god.*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Bačka Palanka, 1977, 49-52. —
²¹ Dorn A., *Razvoj zdravstva i medicinskih službi vukovarske komune*, Vukovar, 1976. —
²² Mičić M., *Zdravstvene prilike u Rumi krajem XVIII i početkom XIX veka*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Sremska Mitrovica, 1976, 93-110. —
²³ Arhiv Hrvatske, Zagreb, Zapisnici županijskih skupština 1865-21. —
²⁴ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Izveštaj Sremske županije 1898. god. —
²⁵ Ibid., 1911. god. —
²⁶ Milošević P., Vuletić D., Čekarinac B., Prica R., *Sremskomitrovačka hronika*, Novi Sad, 1987. —
²⁷ Gradski muzej, Vukovar, Izveštaj Sremske županije 1878. godine. —
²⁸ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Izveštaj gradskog fizikata 1885-1890, inv. jed. 490. —
²⁹ Ibid., 1891-1899, inv. jed. 491. —
³⁰ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Izveštaj Upravnog odbora Županije Sremske 1891-1892, inv. jed. 134. —
³¹ Gradski muzej, Vukovar, Izveštaj Sremske županije 1892. god. —
³² Popis uredovnih i sukromnih liečnika u Kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji godine 1898, Zagreb, 1898. —
³³ Varičak B., *Zivot i rad dr Nikole Vujića*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Sremska Mitrovica, 1976, 265-268. —
³⁴ Vujić N., *Slučaj fibroma mesenterii*, Liečnički vjestnik, Zagreb, XXI, 5, 148-150, 1899. —
³⁵ Zdravstvena izvješća, Liečnički vjestnik, XVIII, 1, 4, 8 i 11, 1896. —
³⁶ Hrvatski branik, Sremska Mitrovica, XI, 33, 1903. —
³⁷ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica,

Izveštaj Sremske županije 1907. —
³⁸ Jeremić R., *Prilozi za biografski rečnik Srba lekara u Vojvodini*, Novi Sad, 1952. —
³⁹ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Izveštaj Gradskog fizikata 1915-1921, inv. jed. 493. —
⁴⁰ Arhiv Vojvodine, Novi Sad, Oblast Sremska, Vukovar 1923-1929, F-114. —
⁴¹ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Izveštaj gradskog fizikata 1927-1935, inv. jed. 74. —
⁴² Ibid., 1922-1926, inv. jed. 73. —
⁴³ Maksimović J., Radovanović P., *Početak rada Vanbolničkog porodilišta u Rumi i Ginekološkoakušerskog odeljenja u Sremskoj Mitrovici*, Zbornik radova XXIX GAN SLD, Beograd, 1985, 684-689. —
⁴⁴ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Poreski ured, Zapisnik sa kupljenja nameta za bolnicu 1874, inv. jed. 318. —
⁴⁵ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Izveštaj Gradskog fizikata, Upućivanje u bolnicu i bolnički troškovi 1880-1890, inv. jed. 551. —
⁴⁶ Prica R., *Javna okružno-opštinska bolnica u gradu Mitrovici*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdr. kult. Vojvodine, Sremska Mitrovica, 1976, 123-128. —
⁴⁷ Zbirka zakona i naredaba tiućih se zdravstva i zdravstvene službe, Zagreb, 1905. —
⁴⁸ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Gradsko poglavarstvo, Izveštaj gradskog fizikata, Upućivanje u bolnicu i bolnički troškovi 1903-1906, inv. jed. 552. —
⁴⁹ Istorijski arhiv, Sremska Mitrovica, Troškovnik za opravku zgrade bolnice 1922. god. —
⁵⁰ Marinković F., *Istorijat bolnice u Sremskoj Mitrovici*, Zbornik radova nauč. druš. za ist. zdrav. kult. Vojvodine, Bač, 1984, 213-216.

Jovan MAKSIMOVIĆ (Ruma)

Wissenschaftliche Gesellschaft für Geschichte der Gesundheitskultur Wojwodinas, Novi Sad

Abteilung für den Gesundheitsschutz der Frauen des Gesundheitsheimes, Ruma

DAS ALGEMEINE OFFENTLICHE KRANKENHAUS IN SREMSKA MITROVICA IN DER ERSTEN HUNDERT JAHREN SEINES BESTEHENS (1823-1923)

Mit dem Bau des Krankenhauses in Sremska Mitrovica wurde 1823. begonnen und der Bau 1824. beendet. Das Krankenhaus wurde am 7. Mai 1826. offiziell eröffnet. Im Jahre 1986. anlässlich seines 160-jährigen Bestehens und Wirkens wurde aus den gesammelten Daten, dem zugänglichen Archivmaterial und der bestehenden Literatur eine Analyse der geschichtlichen, geografischen und gesellschaftlich-politischen Faktoren gemacht, die auf die Entwicklung des Gesundheitsdienstes dieser Stadt und auf die Notwendigkeit der Errichtung des Krankenhauses einwirkten.

In der Einführung wurde auf die politischen Verhältnisse in der Stadt Mitrowitz und auf die sanitären Gesetze der Zweiten Hälfte des XVIII. Jh. hingewiesen, die auf die Entwicklung des Gesundheitsdienstes in der Stadt und auf die Notwendigkeit der Errichtung des Krankenhauses einwirkten.

Die Daten über die Sammlung der Beiträge, des Baues, der feierlichen Eröffnung und über die ersten Dezenien der Wirkung des Mitrowitzer Krankenhauses sind in einer „Vormerkungs Buch“ wiedergegeben, die sich im Städtischen Museum in Mitrowitz befindet.

Das Krankenhaus entstand als eine Regiments-gemeindliche Institution und nach der Entmilitarisierung der Militärgränze 1871. wurde es eine Kreis-gemeindliche institution unter der Aufsicht der Kreis-politischen Behörden, bzw. der surmischen Gespanschaft, und nach dem Ersten Weltkrieg ein Öffentliches Krankenhaus der Donau-Banatschaft.

(Rad je primljen u Uredništvu 10. IV 1989. god.)